

DOI: 10.20535/2522-1078.2023.1(13).287525

УДК 007:304:001

Надходження до редакції: 18.07.2023

Прийняття до друку: 27.08.2023

Галілейська О. О.

аспірант кафедри видавничої справи та редагування Навчально-наукового видавничо-поліграфічного інституту, КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна, olenagaley@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5789-9331

Halleiska O.

PhD of Social Communications, Associate postgraduate student of the Department of Publishing and Editing, Publishing and Printing Institute of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, Ukraine, olenagaley@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5789-9331

МЕДІАПРОЄКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ**MEDIA PROJECTS OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR CHILDREN DURING THE WAR**

Актуальність медіапроектів психологічної підтримки дітей є беззаперечною, адже війна росії проти України все ще триває. Метою нашого дослідження є охарактеризувати медіапроекти, як комунікаційні інструменти, серед яких інформаційний комікс для дітей у воєнний час, медіапроект у відеоформаті «Психологічна турбота від Світлани Ройз», «Поруч», «Діти Героїв», «Show and Tell» та онлайн-посібник «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей під час війни». Виділено переваги й недоліки названих проєктів, серед переваг можемо назвати графічне оформлення й наявність персонажів в інформаційному коміксі, що сприяють легкому засвоєнню та запам'ятовуванню інформації, зручний відеоформат у медіапроекті «Психологічна турбота від Світлани Ройз», а саме тривалість і наявність субтитрів, можливість групових онлайн-зустрічей медіапроекту «Поруч» із однолітками й психологом, багатоплановість допомоги медіапроекту «Діти Героїв», міждисциплінарність проєкту «Show and Tell», а саме психологічна підтримка за допомогою фотомистецтва, якісне текстове наповнення онлайн-посібника «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей під час війни». На основі виділених недоліків нами запропоновані рекомендації для створення медіапроектів психологічної підтримки дітей або вдосконалення вже наявних, зокрема використання інтерактивних елементів, запровадження зворотного зв'язку, робота над якісним юзабіліті й поліграфічним оформленням, можливість вибору формату зустрічі.

Зважаючи на все вищезазначене, використання рекомендацій стане своєрідним покроковим алгоритмом створення якісного медіапроєкту психологічної підтримки дітей. Насамперед варто турбуватись про інформаційне наповнення, його повноту, якість, точність, а вже потім графічне оформлення, технічне забезпечення, серед якого юзабіліті, зворотний зв'язок і використання інтерактивних елементів. Таким чином попит на створення медіапроєктів психологічної підтримки зростає, потребує роботи фахівців та подальшого поглибленого вивчення у сфері соціальних комунікацій.

Ключові слова: медіапроєкт, психологічна підтримка, цільова аудиторія, діти, персонаж, відеоформат, інтерактивні елементи, юзабіліті.

The relevance of media projects for the psychological support of children is undeniable, because russia's war against Ukraine is still ongoing. The purpose of our research is to characterize media projects as communication tools, among which an informational comic for children in wartime, «Psykhologichna turbota vid Svitlany Roiz», «Poruch», «Dity heroiv», «Show and Tell» and the online guide «Koly svit na mezhi zmin: stratehii adaptatsii. Psykhologichna pidtrymka vchyteliv ta ditei u chasy viiny». The advantages and disadvantages of the mentioned projects are highlighted, among the advantages we can name the graphic design and the presence of characters in the informational comic, a convenient video format in the media project «Psykhologichna turbota vid Svitlany Roiz», the possibility of online meetings in the media project «Poruch», the multifacetedness of the media project «Dity heroiv», the interdisciplinary nature of the project «Show and Tell», high-quality text content of the online guide «Koly svit na mezhi zmin: stratehii adaptatsii. Psykhologichna pidtrymka vchyteliv ta ditei u chasy viiny». Based on the highlighted shortcomings, we have proposed recommendations for creating media projects for psychological support of children or improving existing ones, including the use of interactive elements, creating feedback, high-quality usability and polygraphic design, the possibility of choosing the format of the meeting.

Taking into account all of the above, the use of recommendations will become a kind of step-by-step algorithm for creating a high-quality media project of psychological support for children. First of all, you should worry about the information content, its completeness, quality, accuracy, and then graphic design, technical support, including usability, feedback and the use of interactive elements. Thus, the demand for the creation of media projects of psychological support is growing, requiring the work of specialists and further in-depth study in the field of social communications.

Keywords: media project, psychological support, target audience, children, character, video format, interactive elements, usability.

Постановка проблеми. Більшість населення України нині потребує психологічної підтримки фахівців, причина цьому — військова агресія росії проти України. Діти, як і дорослі, зіткнулися з багатьма проблемами, серед яких втрати рідних і близьких, домівок, брак спілкування з однолітками, освітні труднощі (починаючи зі скасування занять через повітряні тривоги й закінчуючи зруйнованими будівлями закладів освіти), брак дозвілля та вимушений переїзд (як наслідок — нова школа, нові педагоги й однокласники). Медіапроекти психологічної підтримки, як комунікаційний інструмент, украй необхідні для соціалізації дітей, переживання втрат, повернення до звичної траєкторії життя. Так, перша леді країни О. Зеленська у промові на Стратегічній сесії Міжвідомчої координаційної ради зазначила, що необхідно «загоїти психологічні рани, які залишає війна. Це також важлива частина перемоги. І це справа нашої Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Психологічна допомога має стати такою ж повсюдною, як і загальномедична, щоб нею міг скористатися абсолютно кожен житель країни. Нам важливо створити умови для психосоціальної підтримки насамперед тих освітян та дітей, які вимушено перебувають за кордоном або є внутрішньо переміщеними особами» [1]. З огляду на вищезазначене актуально проаналізувати медіапроекти з психологічної підтримки дітей у воєнний час, як інструмент комунікації, виокремити їх переваги та недоліки, спільні риси, запропонувати рекомендації щодо удосконалення.

Аналіз попередніх досліджень. Значну увагу дослідженню медіапроектів приділяли такі науковці: Л. Батенко [2], Ю. Богоявленська [3], І. Гонтарева [4], Н. Ковшун [5], Л. Ноздріна [6], В. Рач [7], Г. Тарасюк [8], Г. Капінос та І. Бабій [9]. Науковці досліджували розробку різних сфер, зокрема поняття медіапроекту, види, особливості розробки концепції та планування, основні методи управління медіапроектами, контроль усіх етапів реалізації та оцінку ризиків, аналіз ефективності й побудови команди медіапроектів.

Психологічну підтримку в медіапроектах розглядала вітчизняна науковиця О. Петренко у роботі «Питання психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни: інформаційно-технологічне забезпечення» [10], де проаналізувала основні джерела психологічної підтримки дітей, способи комунікації під час підтримки, виділила їх переваги й недоліки.

Поняття «медіапроект» вивчала С. Іванова, яка зазначає, що «в медіасфері проектний підхід виявився дуже затребуваним, оскільки він дозволяє швидко реагувати і створювати проекти за певними правилами, алгоритмами, забезпечуючи заявлену якість і враховуючи терміни і ресурсні можливості» [11]. Проте варто зазначити, що якість медіапроектів напряму залежить від термінів, відведених на їх створення. Також дослідниця наводить визначення медіапроектів — «певна форма комунікації з аудиторією. Оскільки він медіа, то логічно, що він пов'язаний із певними медійними технологіями. Це може бути відео, інтернет та інші. Тож, можна сказати, що медіапроект — це власне медіапродукт» [11]. Таким чином медіапроект і медіапродукт є тотожними поняттями.

У монографії «Соціальнопсихологічні аспекти взаємодії інформаційного та освітнього просторів України» науковці виокремлюють таке поняття, як медіапсихологія — «нова галузь, що інтегрує напрацьовану психологію та наук із соціальних комунікацій і виступає концептуальною основою медіаосвіти» [12]. Зазначимо про міждисциплінарні зв'язки соціальних комунікацій із психологією, так, вдалим прикладом того, що це основа медіаосвіти, є медіапроект для дітей «Всеукраїнська школа онлайн» [13].

Метою роботи є охарактеризувати медіапроекти з психологічної підтримки дітей у воєнний час як інструмент комунікації, виокремити їх переваги й недоліки, спільні риси, запропонувати рекомендації щодо покращення та актуальні напрями вдосконалення.

Результати проведених досліджень. Матеріалом нашого дослідження стали такі медіапроекти як інформаційний комікс для дітей у воєнний час, «Психологічна турбота від Світлани Ройз», «Поруч», «Діти героїв», «Show and Tell» та онлайн-посібник «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей під час війни».

Інформаційний комікс для дітей створений МОН України та опублікований на сайті МОН — 11 березня 2022 р. Усі поради в цьому медіапроекті є важливим нагадуванням про збереження психологічного й фізичного здоров'я. Так, перша й друга — про здоров'я дітей, гігієну, заняття спортом, третя — про почуття необхідності дій дитини в нелегкий час для країни, тобто допомога для своєї родини, четверта, шоста, восьма, десята й одинадцята стосуються безпеки дитини в сучасних умовах, про яку не варто забувати, п'ята й чотирнадцята поради

повертають дітей у навчальну рутину (це важливо для підтримання та розвитку когнітивних здібностей молодого покоління), сьома порада покликана виховати в дітей критичне мислення, що є важливою навичкою взаємодії особистості разом із інформаційним простором, дев'ята та п'ятнадцята поради навчають дітей розпізнавати свої емоції та проживати їх [14].

Проте не менш важливими є поради від волонтера, наведені в інформаційному коміксі для дітей у воєнний час. Так у коміксі з'являється третій персонаж, окрім захисника України й дитини. Саме військовий знайомить дитлахів із волонтером, наголошуючи на важливості ролі волонтерів і для військових, і для мирних жителів.

Персонаж волонтера знайомить дітей зі своєю діяльністю, розмежовуючи поняття добра й зла, пояснює про можливість допомогти дорослим (своїм батькам), таким чином наблизивши Україну до перемоги, розповідає про необхідність піклуватись про своїх домашніх улюбленців, закликає не тримати образи, цінувати й берегти своїх близьких, навчатись і розвиватись, незважаючи ні на що. Також на сторінках коміксу з волонтером використано психологічний прийом «Намалюй добро», так діти мають змогу уявити, намалювати добро й відповісти на запитання, що є добром. Малювання дає психологічне розвантаження дитині, тобто заспокоєння, роздуми над питанням спонукають до нових ідей, думок, які можна висловити й обговорити дитині з батьками або за необхідності та можливості — з психологом.

Перевагою цього медіапроєкту є якісне графічне оформлення, оскільки комікс є комунікаційним інструментом, за допомогою якого можна передати будь-яку інформацію у візуальному вигляді й діалогів персонажів. Так на кожній сторінці зображений український військовий, волонтер, дитина й окремий символ за змістом кожної картки. Варто зазначити, що оформлення коміксу представлено в жовто-блакитних кольорах, тому робимо висновок, що комікс націлений на психолого-педагогічну підтримку й має елемент патріотичного виховання. Також варто зазначити, що такий комунікаційний інструмент може бути орієнтований не лише для дітей, а й для широкого кола читачів, адже комікс сприяє легкому засвоєнню та запам'ятовуванню інформації.

Проте недоліком є брак pdf-версії, щоб діти або батьки могли завантажити й погортати комікс як інформаційно-видавничий продукт. Також бракує інтерактивних елементів, які б могли зацікавити дитину

до ознайомлення з контентом, але причиною цього могла бути нагальна підготовка й випуск коміксу через менш ніж два тижні після початку повномасштабної війни. Оскільки комікс розміщений на офіційному сайті МОН, то у читачів немає можливості коментувати, вносити свої пропозиції, ідеї щодо покращення, просто отримувати від МОН зворотний зв'язок, що також є недоліком.

Спільний медіапроект сімейної дитячої психологині Світлани Ройз і МОН України — «Психологічна турбота від Світлани Ройз» [15] вийшов у відеоформаті на You Tube 10 березня 2022 р. та має 25 953 переглядів (станом на травень 2023 р.). Проект складається з п'яти інформативних відео: «Як подбати про дитину, якщо ви знаходитесь з нею в укритті», «Якщо батько чи мати захищає країну», «Правила підтримки, якщо родина евакуюється з дитиною», «Для тих, хто зараз в дорозі, хто емігрує, хто покинув свої міста» й «Для тих, хто приймає емігрантів і переселенців, для допомоги в адаптації».

Загалом усі відео мають практичні поради про те, як комунікувати з дитиною в певних ситуаціях воєнного часу. Наприклад, у відео «Як подбати про дитину, якщо ви знаходитесь з нею в укритті» йдеться про те, що дитині варто розповісти, чому вона перебуває в укритті і як ЗСУ стараються її захистити. Відео «Якщо батько чи мати захищає країну» покликане пояснити дитині та підтримати її у разі, якщо батько чи мати є захисниками. У наступному відео «Правила підтримки, якщо родина евакуюється з дитиною» подані етапи психологічної підтримки: перший — інформація про дорогу, країну, людей довкола тощо, другий — правила, які стосуються безпеки подорожі дитини. Відео «Для тих, хто зараз в дорозі, хто емігрує, хто покинув свої міста» — створене для підтримки втрати дітей, які виїжджають із дорослими в інші міста, ця втрата може бути не лише фізична, а й втрата будинку, дитячого садочка, речей, емоцій пов'язаних із домом. Також подано схему процесу соціальної адаптації за Г. Тріандісом, що складається з п'яти етапів: добре, гірше, погано, краще, знову добре [16]. Ці етапи проходять як діти, так і дорослі в нових містах і країнах. А от відео «Для тих, хто приймає емігрантів і переселенців, для допомоги в адаптації» покликане надати практичні рекомендації щодо фізичної безпеки переселенців, правил (що доречно й недоречно на новому місці), допомоги волонтерам, вибудовування комунікації, психологічної підтримки дитини й зазначення необхідних умов для її підтримання (розклад дня для дітей, навчання, певні доручення від батьків).

Загалом перевагами цього медіапроєкту є відеоформат та тривалість кожного відео — не довше десяти хвилин, також для зручності додані титри, за допомогою яких можна переглянути відео без звуку, не заважаючи оточенню, і все одно отримати необхідну інформацію. Варто зазначити, що цей медіапроєкт також персоніфікований, проте саме особистістю психологині.

Серед недоліків можемо виділити одноманітний, нецікавий відеоряд, який вважаємо за потрібне змінити на щось більш позитивно емоційно забарвлене. Також закриті коментарі на You Tube, що не дає можливості побачити зворотний зв'язок аудиторії щодо представленого медіапроєкту.

«Поруч» [17] — медіапроєкт психологічної підтримки, створений ЮНІСЕФ. Цільовою аудиторією цього медіапроєкту є підлітки, має формат онлайн-груп, де діти можуть поділитись своїми переживаннями щодо подій, або особистих ситуацій, відчути підтримку інших учасників і фахівця (склад груп — максимально 10 учасників й один психолог), знайти способи підтримки для себе й своїх близьких, просто поспілкуватись із однолітками, які мають схожі проблеми та розуміють одне одного. Також цей медіапроєкт надає підтримку батькам, освітянам і психологам.

Серед переваг цього медіапроєкту можемо виділити онлайн-зустрічі, що нині є актуальним комунікаційним інструментом, який дає змогу побути підліткам у спільноті однодумців, виразити свої почуття й емоції. Другою перевагою є те, що зустріч, тобто сесія, триває 60 хвилин і проводиться двічі щотижня протягом 2 місяців. Така тривалість доречна, щоб не перевтомити дітей і надати необхідну психологічну підтримку. І третьою перевагою є те, що медіапроєкт психологічної підтримки безкоштовний, що робить його доступним для всіх охочих. Проте вважаємо за потрібне також зазначити недоліки, першим із яких є саме структура проєкту — формат онлайн-груп. Тут потрібно зважати на те, що не всі підлітки можуть вільно комунікувати й обговорювати свої емоції з однолітками й фахівцем, декому потрібно більше часу, щоб розкритися та піти на контакт, проте відведеної тривалості сесій може не вистачити. Тобто втрачений особистісний підхід до учасників, тому цей медіапроєкт може підійти не всім.

Ще один аналізований нами медіапроєкт психологічної допомоги — «Діти Героїв» [18]. Цільовою аудиторією проєкту є діти, які втратили одного або двох батьків внаслідок війни росії проти України. У цьому медіапроєкті вже є можливість обрати формат підтримки — індивідуальний

чи груповий, який має на меті виявити й вчасно відреагувати на психологічний стан дітей, батьків або опікунів, супровід родин у період горя від втрати, стабілізувати важкі психологічні стани. Над медіапроектом працює 6 кризових психологів, 1 супервізор та 1 координатор напряму.

Перевагою цього медіапроекту є його багатоплановість та спрямованість не лише на психологічну підтримку, а й стратегічну допомогу. «Діти Героїв» надає допомогу в 6 напрямках — психологічна, юридична, фінансова, медична, екстрена допомога й соціалізація. Таким чином медіапроект покриває базові потреби дітей, надає психологічну реабілітацію для того, щоб пережити втрату, медичну допомогу й моніторинг стану дітей, долучає дітей до освітніх програм, серед яких є міжнародні, а також допомагає з відновленням житла. На сайті медіапроекту можемо бачити статті про дітей, які вже отримали підтримку та допомогу у рубриці «Історії дітей», що свідчить про зворотний зв'язок.

Недоліком є те, що з інформації на сайті медіапроекту незрозуміло, як саме отримати психологічну підтримку. Є рубрика «Найчастіші запитання» [19], де згадується, що для того, щоб отримати допомогу від медіапроекту, «потрібно стати підопічним БФ “Діти Героїв”. Про всі програми допомоги повідомляє особистий помічник кожної родини, якою опікується фонд». Тобто потрібно бути в контакт з особистим помічником, проте як це зробити, також не зазначено. Хоча сайт є комунікаційним інструментом, який має задовольнити користувача усією необхідною інформацією. Отже, наповнення сайту медіапроекту яскраве, проте не дає зрозуміти основні речі, для яких призначений медіапроект психологічної підтримки, тобто комунікація з аудиторію не налагоджена через неякісний юзабіліті сайту.

Навчання та мистецтво також можуть бути психологічною підтримкою для дітей, саме тому освітня компанія HUMAN і британська організація The Photography Movement відкрила курс для дітей та підлітків від 10 до 18 років «Show and Tell» [20]. Навчання тривало із 16 січня по 1 травня 2023 р., діти мали змогу прослухати 8 лекцій від британських фотографів про мистецтво фотографії, отримати практичні завдання й зробити власну роботу, поради від українських фотографів і розбір робіт на майстер-класі онлайн від британських фотографів. Також було заявлено, що після завершення курсу учасники зможуть створити фінальну роботу й зареєструватись на виставці, щоб показати її. Для авторів були передбачені нагороди, зокрема показ їхніх робіт за кордоном.

Перевагою цього медіапроєкту є те, що він міждисциплінарний. Так, навчання поєднують із психологічною підтримкою, а саме, як подолати стрес за допомогою фотомистецтва. А от недоліки виявити утруднено, оскільки на сайті медіапроєкту немає інформації про закінчення проєкту й переможців.

Останнім аналізованим нами медіапроєктом є онлайн-посібник «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей під час війни» [21], створений Громадською організацією «GoGlobal» спільно із Центром «Розвиток КСВ» й експертною платформою Career Hub у рамках програми «Мріємо та діємо». Ця програма існує за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Посібник складається з двох частин: «Управління стресом та складними ситуаціями» та «Вправи для саморегуляції, заземлення та пошуку ресурсу».

Перевагою посібника є вичерпна наповненість із теми, наприклад, подано інформацію, як діяти в таких складних ситуаціях, як булінг, суїцидальна поведінка, сексуальне насилля, які існують відновлювальні роботи й наведені описи вправ для саморегуляції та заземлення, пошук ресурсу для того, щоб надати психологічну підтримку дітям.

Недоліком цього медіапроєкту є його поліграфічне оформлення. Оскільки це електронне видання, вважаємо недоречно на одній сторінці використовувати чотири кольори шрифту й текстових фреймів, адже це подразнює око читачів і не дає зосередитись на інформації, що подана на розвороті.

Наявність таких медіапроєктів свідчить про їх затребуваність нині, а участь у них міжнародних організацій не тільки про важливість для України, а й загалом для міжнародного суспільства.

Висновки. Основними спільними рисами медіапроєктів є подача інформації у формі порад та мета, а саме — психологічна підтримка дітей.

Серед переваг можемо зазначити:

- графічне оформлення й наявність персонажів в інформаційному коміксі для дітей у воєнний час (дитина, військовий і волонтер), які зацікавлять читачів до ознайомлення із медіапроєктом;
- відеоформат медіапроєкту «Психологічна підтримка від Світлани Ройз», який має тривалість не більше 10 хвилин і титри для зручності перегляду й особистість психологині, яка надає поради, це викликає довіру аудиторії;

- можливість онлайн-зустрічей медіапроєкту «Поруч», що дають змогу брати участь із будь-якого місця лише за наявності інтернету, періодичність зустрічей — двічі на тиждень протягом двох місяців, безкоштовність;
- багатоплановість медіапроєкту «Діти Героїв», який надає не лише психологічну підтримку, а й стратегічну допомогу;
- міждисциплінарність проєкту «Show and Tell», який поєднує в собі психологічну підтримку з фотомистецтвом;
- якісне текстове наповнення онлайн-посібника «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей під час війни».

Серед недоліків виділяємо брак інтерактивних елементів в інформаційному коміксі та онлайн-посібнику, зворотного зв'язку в таких медіапроєктах, як інформаційний комікс, «Психологічна підтримка від Світлани Ройз», особистісного підходу й формат онлайн-груп в медіапроєкті «Поруч», заплутане юзабіліті сайту «Діти Героїв» і неякісне поліграфічне оформлення в онлайн-посібнику, що впливає на сприйняття інформації.

Нами запропоновані рекомендації щодо покращення медіапроєктів як інструментів комунікації, серед яких:

- 1) використання інтерактивних елементів, які допоможуть зацікавити цільову аудиторію;
- 2) створення зворотного зв'язку, який передбачає особистісний підхід;
- 3) покращення юзабіліті сайту для легшого отримання необхідної інформації;
- 4) можливість вибору формату психологічної підтримки: особиста чи групова зустріч;
- 5) якісне поліграфічне оформлення: не більше трьох кольорів у оформленні і вибір комфортних шрифтів для читання та сприйняття інформації.

Зважаючи на все вищезазначене, використання рекомендацій стане своєрідним покроковим алгоритмом створення якісного медіапроєкту психологічної підтримки дітей. Насамперед варто турбуватись про інформаційне наповнення, його повноту, якість, точність, а вже потім графічне оформлення, технічне забезпечення, серед якого юзабіліті, зворотний зв'язок і використання інтерактивних елементів. Таким чином попит на створення медіапроєктів психологічної підтримки зростає, потребує роботи фахівців та подальшого поглибленого вивчення у сфері соціальних комунікацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Важливо підтримувати психічне здоров'я кожного учасника освітнього процесу — відбулась стратегічна сесія Міжвідомчої координаційної ради // Міністерство освіти і науки України. Київ, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vazhливо-pidtrimuvati-psihichne-zdorovya-kozhnogo-uchasnika-osvitnogo-procesu-vidbulas-strategichna-sesiya-mizhvidomchoyi-koordinacijnoi-radi> (дата звернення: 18.02.2023).
2. Батенко Л. П., Загородніх О. А., Ліщинська В. В. Управління проектами : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 231 с.
3. Богоявленська Ю. В. Проектний аналіз : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 335 с.
4. Гонtareва І. В. Управління проектами. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2011. 444 с.
5. Ковшун Н. Е. Аналіз та планування проектів : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 343 с.
6. Ноздріна Л. В., Ящук В. І., Полотай О. І. Управління проектами : підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 432 с.
7. Рач В. А. Управління проектами : практичні аспекти реалізації стратегії: навч. посіб. Київ : К.І.С., 2010. 276 с.
8. Тарасюк Г. М. Управління проектами : навч. посіб. Житомир : ЖДТУ, 2009. 319 с.
9. Капінос Г. І., Бабій І. В. Операційний менеджмент: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 352 с.
10. Петренко О. Питання психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни: інформаційно-технологічне забезпечення. Інноватика у вихованні, 2022. Вип. 15. С. 67–75.
11. Іванова С. А., Радіонова Г. П. Медіапроект в сучасному просторі співпраці. Current trends in the development of modern scientific thought. Journalism. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=jrOSEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA149&dq=медіапроект и&ots=gOnGhZ9tQd&sig=a0TK93ZPOGcJCq_V5ZrfrhI7TNI&redir_esc=y#v=onepage&q=медіапроекти&f=false (дата звернення: 08.02.2023).
12. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / [О. Т. Барішполець, О. Л. Вознесенська, О. Є. Голубєва, Г. В. Мироненко, Л. А. Найдьонова, Н. О. Обухова, Н. І. Череповська] ; за наук. ред. Л. А. Найдьонової, Н. І. Череповської ; Національна

- академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ: Міленіум, 2014. 348 с.
13. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/> (дата звернення: 14.04.2023).
  14. Поради від захисника України: МОН розробило інформаційний комікс для дітей у воєнний стан. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-vid-zahisnika-ukrayini-mon-rozrobilo-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voennij-stand> (дата звернення: 23.03.2023).
  15. Психологічна турбота від Світлани Ройз. URL: <https://www.youtube.com/playlist?app=desktop&list=PLFVSJgZgf7h8rXg9TTyevxZkdfxAQXodS> (дата звернення: 23.03.2023).
  16. Triandis, H. (2004). Culture and social behavior. New York: McGraw-Hill Education — Europe. 330 p.
  17. Поруч. URL: <https://poruch.me/> (дата звернення: 23.03.2023).
  18. Діти героїв. URL: <https://childrenheroes.org/> (дата звернення: 23.03.2023).
  19. Найчастіші запитання URL: <https://childrenheroes.org/faq/> (дата звернення: 23.03.2023).
  20. Курс Show and Tell. URL: <https://www.human.ua/showandtell-ukraine> (дата звернення: 23.03.2023).
  21. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. URL: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-lXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view> (дата звернення: 23.03.2023).

REFERENCES

1. Vazhlyvo pidtrymuvaty psykhične zdorovia kozhnoho uchasnyka osvithnoho protsesu — vidbulas stratehichna sesiia Mizhvidomchoi koordynatsiinoi rady. (2022). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Kyiv. Retrieved 18 February 2023 from: <https://mon.gov.ua/ua/news/vazhlyvo-pidtrimuvati-psihichne-zdorovya-kozhnogo-uchasnika-osvitnogo-procesu-vidbulas-strategichna-sesiya-mizhvidomchoyi-koordinacijnoyi-radi>.
2. Batenko. L. P., Zahorodnikh, O. A. & Lishchynska, V. V. (2003). Upravlinnia proiektamy : navch. posib. Kyiv : KNEU, 231 p.
3. Bohoiavlenska, Y. V. (2006). Proektnyi analiz : navch. posib. Kyiv : Kondor. 335 p.

4. Hontareva, I. V. (2011). *Upravlinnia proektamy*. Kharkiv : Vyd-vo KhNEU. 444 p.
5. Kovshun, N. E. (2008). *Analiz ta planuvannia proektiv : navch. posib*. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 343 p.
6. Nozdrina, L. V., Yashchuk, V. I. & Polotai, O. I. (2010). *Upravlinnia proektamy : pidruch*. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 432 p.
7. Rach, V. A. (2010). *Upravlinnia proektamy : praktychni aspekty realizatsii stratehii: navch. posib*. Kyiv : K.I.S. 276 p.
8. Tarasiuk, H. M. (2009). *Upravlinnia proektamy: navch. posib*. Zhytomyr: ZDTU. 319 p.
9. Kapinos, H. I., Babii, I. V. (2013). *Operatsiinyi menedzhmen t: navch. posib*. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 352 p.
10. Petrenko, O. (2022). Pytannia psykholoho-pedahohichnoi pidtrymky ditei pid chas viiny: informatsiino-tekhnologichne zabezpechennia. *Innovatyka u vykhovanni*, Vol. 15, pp. 67–75.
11. Ivanova, S. A., Radionova, G. P. (2022). *Mediaproekt v suchasnomu prostori spivpratsi*. Current trends in the development of modern scientific thought. *Journalism*. Retrieved 8 February 2023 from: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=jrOSEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA149&dq=медіапроекти&ots=gOnGhZ9tQd&sig=a0TK93ZPOGcJCq_V5ZrfrhI7TNI&redir_esc=y#v=onepage&q=медіапроекти&f=false.
12. *Mediapsykholohiia: na peretyni informatsiinoho ta osvithnoho prostoriv: monohrafiia* / [O. T. Baryshpolets, O. L. Voznesenska, O. Ye. Holubieva, H. V. Myronenko, L. A. Naidonova, N. O. Obukhova, N. I. Cherepovska] (2014); za nauk. red. L. A. Naidonovoi, N. I. Cherepovskoi ; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. Kyiv: Milenium, 348 p.
13. *Vseukrainska shkola onlain*. Retrieved 14 April 2023 from: <https://lms.e-school.net.ua/>.
14. *Porady vid zakhysnyka Ukrainy: MON rozrobylo informatsiinyi komiks dlia ditei u voiennyi stan*. Retrieved 23 March 2023 from: <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-vid-zahisnika-ukrayini-mon-rozrobilo-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voyennij-stan>.
15. *Psykholohichna turbota vid Svitylany Roiz*. Retrieved 23 March 2023 from: <https://www.youtube.com/playlist?app=desktop&list=PLFVSJgZgf7h8rXg9TTyevxZkdfxAQXodS>.
16. Triandis, H. (2004). *Culture and social behavior*. New York: Mcgraw-Hill Education — Europe. 330 p.

17. Poruch. Retrieved 23 March 2023 from: <https://poruch.me/>.
  18. Dity heroiv. Retrieved 23 March 2023 from: <https://childrenheroes.org/>.
  19. Naichastishi zapytannia. Retrieved 23 March 2023 from: <https://childrenheroes.org/faq/>.
  20. Show and Tell course. Retrieved 23 March 2023 from: <https://www.human.ua/showandtell-ukraine>.
- Koly svit na mezhi zmin: stratehii adaptatsii. Psykholohichna pidtrymka vchyteliv ta ditei u chasy viiny. Retrieved 23 March 2023 from: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-lXfSjLtvzv-JDeicK5YFI6wZL/view>.